

บทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร

เทพรักษ์ สุริฝ้าย*

ลำปาง แม่ณมาตย์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร 2) เพื่อศึกษาผลกระทบของการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร และ 3) เพื่อศึกษาบทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย บทความวิชาการ การสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากผู้บริหารภาครัฐ พ่อค้า-แม่ค้าหรือผู้ประกอบการ ผู้ซื้อหรือลูกค้าและผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง จำนวน 84 ราย ผลการวิจัยพบว่า การค้าชายแดนมีลักษณะการค้าทั่วไปทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ของพ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ ที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนสินค้าที่นำมาจำหน่ายบริเวณชายแดนส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภค บริโภค และสินค้านำเข้า-ส่งออกระหว่างประเทศ ผู้ซื้อหรือลูกค้าที่เดินทางมาซื้อสินค้าบริเวณชายแดน ได้แก่ คนต่างชาติ คนในภูมิภาคอื่นของประเทศไทยและคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งในภาพรวม พบว่า การค้าชายแดนส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านบวก ทั้งด้านอาชีพและการจ้างงาน ด้านการเพิ่มรายได้และด้านสังคมความเป็นอยู่ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้านการส่งอาชีพและการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนจนสามารถลดภาวการณ์ย้ายถิ่นฐานรวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ให้ดีขึ้นทั้งด้านการติดต่อการค้าและแลกเปลี่ยนสินค้านานาชาติ การลงทุนทางการค้า การขนส่งคมนาคม มีการสร้างเครือข่ายโดยการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม การเที่ยวงานบุญประเพณีและการจัดงานประเพณีต่างๆ ร่วมกัน

คำสำคัญ : บทบาท/ การค้าชายแดน/ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

* นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ ดร., วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, อาจารย์ที่ปรึกษา

The Roles of Border Trading on Community Economic Development: A Case study of Nongkhai, Nakhonphanom and Mukdahan Province

Tepparuk Surifai*
Lumpang Manmart**

Abstract

The study aimed at 1) investigating the current conditions of border trading in the provinces of Nongkhai, Nakhonphanom and Mukdahan, 2) examining the impacts of border trading on community economic development in Nongkhai, Nakhonphanom and Mukdahan Province, and 3) studying the roles of border trading in developing the community economy in Nongkhai, Nakhonphanom and Mukdahan. The qualitative research methods were employed in the study. The data analysis were obtained from documents, research studies, academic articles, interviews, and non-participant observations from 84 public administrators, merchants or traders, purchasers or customers, and community leaders. The study discovered that border trading consisting of small-sized, mid-sized and large-sized trades of the merchants or traders residing around the borders. The merchandises traded were mainly consumer goods and international import-export products. The purchasers or customers were foreigners, Thais living in other parts of Thailand, and the local people. The overall findings showed that border trading had positive impacts on the development of community economy in terms of careers and employments, incomes, and people's livelihoods. In addition, border trading had significant roles on community economic development on the subject of career promotions and high number of local employments, which lead to the reduction of migration. The international relations were also promoted regarding business contacts, product exchanges, and trade investments. The relatives' relationships were formed from cross-cultural marriages and joining and setting up traditional festivals together.

Keywords: Border Trades/ Community Economic Development

บทนำ

การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว มีการเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างต่อเนื่องภายหลังสปป.ลาว ได้ดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจและกฎหมาย และในปี พ.ศ. 2532 ประเทศไทยประกาศดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้กลายเป็นสนามการค้าเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์และส่งเสริมการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้สปป.ลาว เป็นประตูการค้าของประเทศไทยไปสู่ประเทศเพื่อนบ้าน (กล้า ทองขาว, 2551) และอาศัยแรงกระตุ้น

* Master Degree Student in Department of Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University

** Associate Professor, College of Local Administration, Khon Kaen University, Advisor

จากกำลังซื้อของสปป.ลาว ภายหลังจากที่รัฐบาลลาวได้เร่งพัฒนาสาธารณูปโภคและให้สัมปทานบริษัทต่างชาติจากจีน เวียดนาม ไทยและประเทศอื่นๆ เข้าไปลงทุน ทำการค้า อย่างไรก็ตามขณะที่ สปป.ลาวยังไม่สามารถผลิตสินค้าอุปโภค บริโภค ที่ใช้ในชีวิตรประจำวันได้เอง และยังคงพึ่งการนำเข้าอยู่จำนวนมาก ทำให้นักธุรกิจจากนานาประเทศมุ่งเข้าสู่สปป.ลาว ทำให้ภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจึงกลายเป็นประตูที่เปิดเข้าสู่การค้าข้ามประเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากมีศักยภาพเชิงพื้นที่สูงเพื่อการพัฒนาและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะสปป.ลาว ทำให้ที่ผ่านมามีการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันในรูปแบบต่าง เช่น การค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว (ธนาคารไทยพาณิชย์, 2556)

ประเทศไทยมีแนวพรมแดนติดต่อกับสปป.ลาว มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน มีจังหวัดบริเวณชายแดน จำนวน 12 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญและจังหวัดอุบลราชธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจังหวัดตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำโขง 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหารและจังหวัดอำนาจเจริญ มีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จำนวน 4 แห่ง ตั้งอยู่ที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดนครพนมและจังหวัดเชียงราย (สุจิตตรา ฤทธิ์สกุลชัย, 2557) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาด้านอุตสาหกรรมระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางการขนส่งคมนาคมที่เชื่อมโยงถึงกันอย่างสะดวกและรวดเร็ว โดยเฉพาะจังหวัดหนองคายซึ่งเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของภูมิภาคตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North Southern Economic Corridor: NSEC) และแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ของกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) โดยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 หนองคาย-นครหลวงเวียงจันทน์ และจังหวัดมุกดาหารซึ่งเป็นประตูอินโดจีนเชื่อมโยงกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ตามแผนพัฒนาเส้นทางการคมนาคมขนส่งทางบกในแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบความร่วมมือภูมิภาคแม่น้ำโขง GMS และข้อตกลงความร่วมมือระหว่างประเทศ แม่น้ำอิระวดี – แม่น้ำเจ้าพระยา – แม่น้ำโขง ACMECS ระหว่างไทย ลาว พม่าและเวียดนาม ภายใต้งานสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ให้เป็นเส้นทางการคมนาคมทางบกที่สั้นที่สุด มีต้นทุนน้อยที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางด้านการค้า การลงทุนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและภาคบริการตลอดจนภาคอื่นๆ ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 มุกดาหาร-สะหวันนะเขต และจังหวัดนครพนมซึ่งเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้า การลงทุน การขนส่งคมนาคม

ของอนุภูมิภาคอินโดจีน ที่เชื่อมโยงเส้นทางเศรษฐกิจ NSEC และ EWEC ตลอดจนเชื่อมต่อโครงข่ายถึงสปป.ลาว ประเทศเวียดนามและประเทศจีน ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 นครพนม-คำม่วน (เต็มธรรม สิทธิเลิศ, 2558)

จากศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของจังหวัดชายแดนตามที่กล่าวมาข้างต้นนับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศ ต้องเริ่มต้นที่โครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานต้องเกิดขึ้นก่อน จึงเป็นแรงดึงดูดให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ตามมาอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนควรไปในทิศทางเดียวกันกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามความต้องการของชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากกลุ่มคนเหล่านี้เป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน ควรทำความเข้าใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน เพื่อเป็นการป้องกันและลดปัญหาความขัดแย้งตลอดจนแรงต่อต้านในภายหลัง

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2525 ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มคน หรือครอบครัวหลายๆ ครอบครัวที่เข้ามารวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือก่อตั้งเป็นชุมชนในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งอาจจะเรียกเป็นละแวกบ้าน หรือห้อมบ้านหรือหมู่บ้านก็ได้ ความเป็นชุมชนไม่จำกัดเฉพาะขอบเขตของหมู่บ้านเท่านั้นแต่อาจจะรวมไปถึงลักษณะเครือข่ายของความสัมพันธ์ที่กว้างขวางทั้งระบบอุปถัมภ์และแบบเครือญาติด้วย และเศรษฐกิจ หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (Production) การบริโภค (Consumption) รวมไปถึงการกระจายผลผลิตหรือการซื้อ-ขาย และแลกเปลี่ยนผลผลิต (Distribution) ดังนั้น เศรษฐกิจชุมชน จึงหมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ ซึ่งมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชนหรือทุนของชุมชน อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี สภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิประเทศ ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่ โดยมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัว ต่อความพอเพียง และต่อความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเอง มีพลวัตและสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตนเองได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2555)

การดำเนินกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชนจะเน้นเรื่องของความร่วมมือของคนในชุมชนมากกว่าการแข่งขัน เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์ในท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ยังมีจุดแข็งที่เป็นปัจจัยเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จ อาทิ คนในชุมชนท้องถิ่นจะมีจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เพราะเป็นคนในชุมชนเดียวกันมีความเป็นมาและดำรงอยู่ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอยู่แล้ว ส่งผลให้

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนสำเร็จได้โดยง่าย ดังนั้นเศรษฐกิจชุมชนจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการจ้างงานและอาชีพในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้นและลดปัญหาการว่างงาน มีการพัฒนาฝีมือแรงงาน และเป็นฐานให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับมหภาค ตลอดจนลดปัญหาของสังคม เพราะประชาชนมีรายได้ มีงานทำ มีชีวิตเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงเกิดจิตสำนึกที่ดี รับผิดชอบต่อความเป็นเจ้าของและรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเองมากขึ้น ปัญหาของสังคมและความรุนแรงต่างๆ ในสังคมลดลงได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จต้องมีการดำเนินกิจกรรมเริ่มต้นจากชุมชนที่มีความพร้อมและศักยภาพก่อน เพราะต้องการให้เป็นความคิดริเริ่มจากชุมชนองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและรัฐวิสาหกิจ เป็นเพียงผู้กระตุ้นและสนับสนุนเท่านั้น ต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและภาครัฐกิจในลักษณะหุ้นส่วนกันเพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งเชิงธุรกิจและการจัดการ

จากการที่ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา รวมทั้งบทความต่างๆ ในเรื่องของการค้าชายแดนและเศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นที่มาทำให้ผู้ศึกษาได้พิจารณาถึงศักยภาพของจังหวัดชายแดนทั้งจังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ด้านอุตสาหกรรมระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาโครงการพื้นฐานและเส้นทางการขนส่งคมนาคมผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ที่เอื้อต่อการค้าชายแดนที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมมีการขยายตัว

จังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดที่มีชายแดนติดกับนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นพรมแดนธรรมชาติ โดยการค้าชายแดนอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งมีมาแต่อดีตมีความไว้วางใจระหว่างพ่อค้าไทยกับพ่อค้าลาว ซึ่งพ่อค้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะเชื่อมโยงการค้ากับลาวยังเป็นเมืองชายแดนเป็นประตูสู่นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 ในการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ศักยภาพที่สำคัญของจังหวัดหนองคาย นอกจากเป็นเมืองที่ตั้งศูนย์กลางแห่งการบริหาร สปป.ลาว ยังเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของภูมิภาคตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North Southern Economic Corridor: NSEC) และแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ของกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิก ให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นความร่วมมือทางด้านการผลิต การส่งเสริมการลงทุนและการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มประเทศสมาชิก นอกจากนี้ จังหวัดหนองคาย มีโครงการพัฒนาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมและระบบโลจิสติกส์ที่สำคัญ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมด้านการค้าชายแดน (เรวดี แก้วมณี, 2555) ซึ่งกองความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ (2557) รายงานว่า ในปี 2554 จังหวัดหนองคาย มีมูลค่าการค้าชายแดน 44,605 ล้านบาท ปี 2555 มีมูลค่าการค้า

ชายแดน 63,348 ล้านบาท ปี 2556 มีมูลค่าการค้าชายแดน 57,244 ล้านบาท และปี 2557 (ม.ค.-มิ.ย.) มีมูลค่าการค้าชายแดน 31,585 ล้านบาท

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดชายแดนตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตอนบน) ของประเทศไทย มีลักษณะเป็นแนวยาวติด สปป.ลาว ตามฝั่งแม่น้ำโขงเป็นศูนย์กลางทางการค้าและการลงทุน การขนส่ง การท่องเที่ยวของอนุภาคอินโดจีน โดยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 (นครพนม-คำม่วน) ซึ่งเป็นเมืองคู่แฝดระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยกับภาคกลางของลาวที่มีศักยภาพในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมการคมนาคม การค้า การท่องเที่ยวระหว่างประเทศไปพร้อมๆ กัน เพื่อขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างไทย-ลาวและเวียดนาม ตลอดจนเชื่อมต่อโครงข่ายถึงประเทศจีนโดยใช้เส้นทางถนนเชื่อมแนวตะวันออก-ตะวันตกระหว่างไทย-ลาว-เวียดนาม จำนวน 2 เส้นทาง คือ เส้นทางนครพนม-ท่าแขก-คำเกิด (ตามทางหลวงหมายเลข 8 ของลาว) – วินห์ เวียดนาม และเส้นทางนครพนม-ท่าแขก (ตามทางหลวงหมายเลข 12 ของลาว) – ฮอนลา เวียดนาม ในปัจจุบันสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทยส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งเครื่องจักรอุปกรณ์การก่อสร้างและน้ำมันเชื้อเพลิงต่างๆ ส่วนสินค้านำเข้าที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นไม้แปรรูป สินค้าแร่ผลิตภัณฑ์ของลาว (ข้าวคั่ว) และสินค้าทางการเกษตรตามฤดูกาล (สุจิตตรา ฤทธิ์สกุลชัย, 2557) ซึ่งกองความร่วมมือการค้าและการลงทุนกรมการค้าต่างประเทศ (2557) รายงานว่า ในปี 2554 จังหวัดนครพนม มีมูลค่าการค้าชายแดน 3,447 ล้านบาท ปี 2555 มีมูลค่าการค้าชายแดน 3,611 ล้านบาท ปี 2556 มีมูลค่าการค้าชายแดน 2,901 ล้านบาท และในปี 2557 (ม.ค.-มิ.ย.) มีมูลค่าการค้าชายแดน 2,035 ล้านบาท

จังหวัดมุกดาหารเป็นจังหวัดชายแดนตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีอาณาเขตติดกับ สปป.ลาว โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน เป็นประตูสู่อินโดจีน โดยมีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 เชื่อมโยงกับแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว ตามแผนพัฒนาเส้นทางการคมนาคมขนส่งทางบกในแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบ GMS และ ACMECS ระหว่างไทย ลาว พม่าและเวียดนาม ภายใต้การสนับสนุนของธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ให้เป็นเส้นทางการคมนาคมทางบกที่สั้นที่สุด มีต้นทุนน้อยที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางด้านการค้า การลงทุนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและภาคบริการตลอดจนภาคอื่นๆ และยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง นอกจากนี้สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 มีบทบาทมากในการรองรับการเชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข 9 หรือ R 9 ของ สปป.ลาว ทางแขวงสะหวันนะเขต ไปเชื่อมต่อกับเวียดนามตอนกลาง ไปถึงชายแดนทะเลเข้าบรรจบเส้นทางหมายเลข 1 โดยมีหัวเมืองที่สำคัญของเวียดนาม คือ เมืองกวางตรี เมืองเว้ และเมืองดานัง ซึ่งเป็นท่าเรือที่สำคัญสามารถรองรับเรือขนาด 30,000 ตัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้

จังหวัดมุกดาหารเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าและพาณิชยกรรมของภูมิภาค จากกรอบความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามแดนในอนุภาคุ่มน้ำโขง (GMS Cross-Border Transport Agreement: GMS CBTA) ระหว่างประเทศไทย-สปป.ลาว และเวียดนามตามแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ EWEC ที่มีข้อกำหนดให้มีการอำนวยความสะดวกในการขนส่งโดยการดำเนินการตรวจปล่อยสินค้า ณ จุดเดียว ในจุดผ่านแดนมุกดาหาร-สะหวันนะเขต จุดผ่านแดนสะหวันนะเขต-ลาวบาว ทำให้จังหวัดมุกดาหารอยู่ในฐานะเมืองหน้าด่านหรือประตูสู่ทะเลจีนใต้และเป็นจุดกระจายสินค้าผ่าน สปป.ลาว ไปยังเวียดนาม ตามเส้นทางหมายเลข 9 ไปยังท่าเรือดานังและขึ้นผ่านวินท์-ฮานอยเข้าสู่จีนที่หนานหนิงที่เป็นเมืองศูนย์กลางฐานโลจิสติกส์ ฐานธุรกิจการค้า และฐานการผลิตแปรรูประดับภูมิภาคสำหรับความร่วมมือระหว่างจี-อาเซียน (เรวดี แก้วมณี, 2555) ซึ่งกองความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ (2557) รายงานว่า ในปี 2554 จังหวัดมุกดาหาร มีมูลค่าการค้าชายแดน 25,501 ล้านบาท ปี 2555 มีมูลค่าการค้าชายแดน 28,677 ล้านบาท ปี 2556 มีมูลค่าการค้าชายแดน 30,442 ล้านบาท และในปี 2557 (ม.ค.-มิ.ย.) มีมูลค่าการค้าชายแดน 17,585 ล้านบาท

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงระบบเศรษฐกิจชุมชน น่าสังเกตว่าผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่ตนในชุมชนหรือท้องถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนผลิตขึ้นเองโดยใช้ศักยภาพของคนในครอบครัว ชุมชนนั้น สามารถส่งออกหรือเข้าสู่ระบบตลาดการค้าชายแดนได้หรือไม่ และการพัฒนาการค้าชายแดนของทั้ง 3 จังหวัด ที่มีมานานับ 10 ปี มีส่วนหรือมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในเขตนี้หรือไม่ หรือถ้าหากว่าเป็นไปได้จะมีแนวทางอย่างไรในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้จุดแข็งด้านการเป็นพื้นที่การค้าชายแดน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาบทบาทของการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร

แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน

การค้าชายแดนเกิดขึ้นมาพร้อมๆ การเกิดชุมชนของมนุษย์ไม่สามารถจะสืบค้นหาหลักฐานมาชี้ชัดได้ว่าเกิดขึ้นมาแต่เมื่อใด แต่สามารถอธิบายได้ว่า นับแต่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นชุมชนและสามารถสร้างผลผลิตได้หลากหลายแล้วนำผลผลิตนั้นๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เพื่อสนองความต้องการของตนในการดำรงชีวิตเป็นเบื้องต้น ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีการใช้เงินตราที่กำหนดราคาสินค้าเพื่อคำนวณราคาผลผลิตเพื่อซื้อขายกันเหมือนเช่นทุกวันนี้ ต่อมามนุษย์เกิดการเรียนรู้จนเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ อย่างกว้างขวางจนสามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้น ความต้องการในผลผลิตก็เพิ่มมากขึ้นด้วย นอกจากนั้นอัตราการเพิ่มของประชากรโลกก็มีมากขึ้น เมื่อประชากรของชุมชนมีปริมาณเพิ่มขึ้นย่อมมีปัญหาของการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจึงเกิดผู้นำชุมชนที่ได้รับการยอมรับจากประชากรของชุมชนนั้น ๆ ให้มีอำนาจในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ประชากรได้อยู่อย่างมี

ความสุขร่วมกันและเริ่มขยายบทบาทสู่กิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมาย การปกครองชุมชนก็เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น รวมถึงการกำหนดค่าเงินตราของท้องถิ่นตน เพื่อการซื้อ-ขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าแทนการนำผลผลิตต่อผลผลิตมาแลกกันแบบเดิม และนำไปสู่การกำหนดพื้นที่ด้วยการกำหนดเส้นเขตแดนซึ่งกลายมาเป็นประเทศตราบนานทุกวันนี้การกำหนดเส้นเขตแดนเพื่อแสดงอาณาบริเวณของเขตปกครองดังกล่าว ได้แบ่งแยกชุมชนที่เคยอยู่ร่วมกันออกไปเป็นชุมชนของประเทศที่จัดตั้งขึ้นใหม่ที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณีปฏิบัติ ตลอดจนระเบียบ กฎหมายที่แตกต่างกัน แต่การไปมาหาสู่กันแล้วนำผลผลิตที่ตนผลิตได้มาแลกเปลี่ยนกันเพื่อการดำรงชีพ ก็ยังคงดำเนินต่อไปไม่มีการหยุดหย่อน แม้ว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ได้ถูกแบ่งออกไปเป็นคนละประเทศแล้วก็ตาม และด้วยเหตุนี้เองที่เป็นที่มาของ “การค้าชายแดน” นอกจากการค้าชายแดนดังกล่าว ประกอบกับเส้นทางคมนาคมขนส่งได้มีการพัฒนาจนสามารถเชื่อมโยงข้ามประเทศได้หลายประเทศ จึงมีการค้าอีกประเภทหนึ่ง ที่อาศัยการขนส่งข้ามเขตแดนทางบกเพื่อขนผ่านประเทศที่มีชายแดนติดกัน สู่ประเทศที่สาม เช่น การค้าที่ผู้ประกอบการค้าไทยได้ขายสินค้าให้ประเทศเวียดนาม ได้ขนส่งสินค้าข้ามเขตแดนไทย-ลาว ผ่านประเทศลาวสู่ประเทศเวียดนาม เป็นต้น การค้ารูปแบบนี้เรียกว่าการค้าผ่านแดน (ด้านศุลกากรอรัญประเทศ, 2558)

จากความเป็นมาและการก่อเกิดของการค้าชายแดนดังกล่าวข้างต้น ด้านศุลกากรอรัญประเทศ (2558) อธิบายว่า การค้าชายแดนได้ดำเนินมาโดยตลอดและอย่างต่อเนื่อง เริ่มต้นจากการค้าด้วยวิธีแลกเปลี่ยนผลผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีพต่อกันซึ่งมีปริมาณเพียงเล็กน้อย ต่อเมื่อมีผลผลิตมากขึ้นและเกินความต้องการในการดำรงชีพของตนเอง ก็เริ่มพัฒนาสู่การแลกเปลี่ยนผลผลิต (สินค้า) เพื่อหวังผลกำไร แต่ก็ยังคงจำกัดอยู่ในเฉพาะพื้นที่บริเวณตามแนวชายแดนที่เคยเป็นชุมชนดั้งเดิม ด้วยการขนส่งข้ามแดนผ่านเส้นทางที่เคยใช้อยู่แต่เดิมเมื่อครั้งยังไม่ได้แบ่งเขตแดน หรืออาณาเขต ที่เรียกกันว่า “ช่องทางการค้าตามธรรมชาติ” หรือ ที่เรียกกันว่า จุดผ่อนปรนทางการค้า” ในปัจจุบัน จนกระทั่งเส้นทางคมนาคมขนส่งสะดวกมากขึ้น จึงขยายพื้นที่กว้างออกไป แต่ก็ยังคงครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ตามบริเวณแนวชายแดนของประเทศคู่ค้าที่มีเขตแดนติดกันเท่านั้น การค้าเช่นนี้ก็เรียกว่า “การค้าชายแดน” การค้าชายแดนในดินแดนที่มีเส้นเขตแดนติดต่อกัน และมีประชาชนที่มีความเหมือนกันในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษา เป็นผลทำให้เกิดความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่ส่งผลให้มีมูลค่าการค้าสูงและจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ต่อไปในอนาคต ซึ่งจะสามารถพัฒนาให้การค้าชายแดนที่มีเขตแดนติดต่อกันให้เจริญก้าวหน้า และยั่งยืนต่อไป

“การค้าชายแดน” ในความหมายกว้างๆ ที่เข้าใจกันทั่วไปแต่เดิมา หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีภูมิลำเนาใน จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่เริ่มมาจากการซื้อ-ขาย แลกเปลี่ยนสินค้าระหว่าง

ประชาชนที่อยู่อาศัยตามชายแดนของทั้งสองฝ่ายโดยมีมูลค่าครั้งละไม่สูงมาก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ ได้แก่ ของป่า ซากสัตว์ เป็นต้น เป็นการค้าที่มีกรรมวิธีไม่ยุ่งยาก และมีความสะดวกรวดเร็ว การค้าชายแดนมีทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยผ่านด่านศุลกากรและลักลอบค้า หรือการค้าสินค้าที่ผิดกฎหมาย การค้าชายแดนจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันอื่นๆ และยังสามารถทำการค้าผ่านแดนไปยังประเทศใกล้เคียง อาทิ เวียดนาม อินเดีย จีนตอนใต้ บังกลาเทศ และสิงคโปร์ (กรมการค้าต่างประเทศ, 2550)

กระทรวงพาณิชย์ ให้ยามความหมายการค้าชายแดนไว้ว่า การค้าชายแดน หมายถึง การซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ อันเป็นสินค้าอุปโภค บริโภค เบ็ดเตล็ด ทั้งที่มีความจำเป็น สำหรับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ในปริมาณพอสมควร และไม่ได้กระทำในนามนิติบุคคล ซึ่งมูลค่าของการซื้อขายครั้งละไม่เกิน 500,000 บาท (กระทรวงพาณิชย์, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเปิดเสรีการค้า การนำมาซึ่งผลประโยชน์สุทธิที่เป็นโอกาสสำหรับประเทศต่างๆ ได้มากโดยมีต้นทุนที่อาจเกิดขึ้นในรูปแบบของผลประโยชน์ทั้งทางภาษีศุลกากรและกลุ่มผู้ผลิตดั้งเดิม ทั้งนี้ผลประโยชน์สุทธิ (Gain From Trade) เป็นผลประโยชน์ในแง่ของโอกาสที่เป็นไปได้ ดังนั้นผลประโยชน์สุทธิของการเปิดเสรีทางการค้าจึงมิใช่เป็นผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเสมอ เว้นแต่การปรับตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีกระบวนการชดเชยในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบ การเปิดเสรีทางการค้าเป็นกระบวนการลดหรือผ่อนคลายข้อจำกัดทางการค้าระหว่างประเทศเพื่อนำไปสู่การปรับตัวและเชื่อมโยงที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นระหว่างเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศหรือเศรษฐกิจโลก รวมถึงลดแรงกดดันจากประเทศผู้ส่งออกที่มีต่อการกำหนดกำแพงภาษี เช่น การกำหนดกำแพงภาษีเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศ ทำให้ผู้ผลิตภายในประเทศอ่อนแอ เนื่องจากอาศัยแรงจูงใจจากภาษีในการแสวงหากำไรมากกว่าการเร่งพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อให้สินค้าของตนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคภายในประเทศ ดังนั้น การเปิดเสรีทางการค้าจึงเป็นการลดภาระภาษีที่ตกแก่ผู้บริโภคและลดแรงกดดันที่ประเทศผู้ส่งออกมีต่อการกำหนดกำแพงภาษี รวมถึงการเพิ่มพูนความสามารถในการแข่งขันให้แก่ระบบเศรษฐกิจโดยรวม

แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน

เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่กระจาย ไม่กระจุกตัวเหมือนเศรษฐกิจภาครัฐ เนื่องจากมีการกระจายความเจริญ การคมนาคมติดต่อสื่อสารเป็นแบบแนวนอนหรือแบบกระจาย ตลาดไม่ผูกขาด มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นโครงข่าย ดังนั้นปัจจุบันจึงเห็นภาพของเศรษฐกิจชุมชนที่มีลักษณะ

กระจายความเจริญทั่วประเทศ เพราะเป็นระบบที่คำนึงถึงศีลธรรม ครอบครัว เพื่อบ้านและท้องถิ่นของตนเอง มีความเสมอภาคและมีความเท่าเทียม ยุติธรรมต่อกัน

มงคล ดำธนานิษฐ์ (2541) ได้ให้แนวคิดในเรื่องของเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจระดับชาติ สำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนจะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศและต้องสัมพันธ์กับนักการเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การทำงานเพื่อการดำรงชีพอยู่ร่วมกันชาวบ้านสนใจในการรวมกลุ่ม เช่น การปลูกพืช กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร การบริการ เพื่อให้เกิดการพอกพูนอกินและความพึงพอใจ ให้สัมพันธ์กับการลงทุนหรือกำไร และผลที่เกิดตามมาทำให้คนมีความสุข ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

โสภณ สุภาพงษ์ (2541) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศ เศรษฐกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองและการเติบโตโดยมีทุกอย่างพอเพียง อาทิ มีการแบ่งปันพอเพียง มีตลาดพอเพียง มีวัดพอเพียง มีความรู้พอเพียง มีการผลิตพอเพียง และมีความพอดีพอเพียงโดยค่อยๆ เติบโต ซึ่งในสังคมชนบทนั้นมีพื้นฐานทางการเกษตร ดังนั้น ความพอเพียงในสังคมชนบทคือ การปลูกทุกอย่างที่กินและกินทุกอย่างที่ปลูกและที่เหลือก็ขาย หลังจากนั้นพอขายได้เงินก็นำเงินไปออมซึ่งในระบบเศรษฐกิจชุมชนนั้น ชุมชนสามารถร่วมมือกับองค์กรภายในการค้าขาย แต่ต้องเป็นองค์กรที่เปิดเผยและให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของจนสามารถเป็นองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้ โดยองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้นั้นมีพื้นฐานมาจากครอบครัวแต่ละครอบครัวและชุมชนที่มีการบริโภคพอเพียงและมีเงินออกมาร่วมกันเพื่อจัดทำการผลิต การค้าและสวัสดิการร่วมกัน

สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2541) ได้เสนอแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนถือเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า “ตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” เน้นที่ แนวคิดนี้เห็นว่าคนต้องกินต้องบริโภค เพราะฉะนั้นพื้นฐานที่สุดของคนคือ การผลิต (Production) การผลิตจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุดของคน การค้า การแลกเปลี่ยนหรือการตลาด (Marketing) มีความสำคัญเช่นเดียวกันแต่มีความสำคัญในลำดับถัดมา ไม่ใช่อันดับแรก แนวคิดนี้จึงเห็นได้ว่าจะต้องให้เกษตรกรผู้ผลิตพึ่งตนเองให้ได้เสียก่อน ต่อมาชุมชนต้องพึ่งตนเองให้ได้และในลำดับสุดท้ายสังคมและประเทศจึงจะพึ่งตนเองได้

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจชุมชน เป็นเศรษฐกิจที่มีจุดเริ่มต้นจากครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต โดยใช้แรงงานจากคนในครอบครัว ซึ่งเป็นแรงงานที่ไม่ต้องจ้าง เนื่องจากแรงงานของคนในครอบครัวที่ติดตัวมาแต่กำเนิด สิ่งที่คนในครอบครัวจะผลิตจะเป็นสิ่งที่เก็บไว้กินไว้ใช้ในครอบครัวและถ้าเหลือกินเหลือใช้จึงจะนำออกมาขายให้กับเพื่อนบ้านหรือตลาดภายในชุมชน และการพัฒนา

ประเทศต้องเริ่มต้นจากชุมชน เนื่องจากถ้าชุมชนเข้มแข็งทำให้สังคมและประเทศมีความเข้มแข็งไปด้วย

จากแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนของนักวิชาการ สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ได้ว่าระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคน ครอบครัวและชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่าย การบริโภคอุปโภค ทั้งภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ที่ใช้แรงงานหรือทุนของคน ครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต ซึ่งการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนต้องพิจารณาจากการเพิ่มขึ้นของอาชีพ การจ้างงาน รายได้ของประชาชนและรายได้รวมของจังหวัด เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ดังนี้

“เศรษฐกิจ” หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกและการบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน

“ชุมชน” หมายถึง หมู่บ้าน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น คำว่า “เศรษฐกิจชุมชน” หมายถึง ระบบการผลิต การจำหน่าย การบริโภค และการใช้สอยสิ่งต่างๆ ร่วมกันของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็กที่อาศัยอยู่บริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากนี้ ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์ (2541) ได้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจชุมชนว่า กิจกรรมเศรษฐกิจทั้งภาคการเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมเป็นเจ้าของ โดยเริ่มจากการพัฒนาจากรากฐานของ “ศักยภาพของท้องถิ่น” หรือ “ทุนในสังคม” ซึ่งรวมถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พืชพันธุ์ วัตถุดิบ แหล่งน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ สภาพภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ

ธนศ ศรีวิชัยคำพันธ์ (2556) อธิบายความหมายเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เป็นระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์กรรวม ซึ่งไม่ได้มีเพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจเป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิตและการบริโภคเท่านั้น แต่จะเป็นเพียงระบบเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนและรวมถึงการมีระบบคุณค่าเข้าไปด้วย

โดยสรุปเศรษฐกิจชุมชน มาจากคำ 2 คำรวมกัน คือ เศรษฐกิจและชุมชน ซึ่งถ้าแปลตรงตามความหมาย คือ การกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของคน ครอบครัวและชุมชน ที่มีความ

เกี่ยวข้องกับการผลิต การจำหน่าย การอุปโภคบริโภค ทั้งภาคการเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ที่ใช้แรงงานหรือทุนของคน ครอบครัวและชุมชนในการผลิต ลักษณะของ เศรษฐกิจชุมชนจะไม่มุ่งเน้นการแข่งขันแต่จะเน้นให้ความสำคัญเรื่องของการร่วมมือของคนใน ชุมชนและไม่ผูกขาดในกิจการใดๆ เนื่องจากมองว่าคนในชุมชนหรือชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน ทำ ให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนไม่ก่อให้เกิดปัญหาความร่ำรวยกระจุกตัวเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อย่างไรก็ตามหากระบบเศรษฐกิจชุมชนเกิดปัญหาความยากจนขึ้นในชุมชน ปัญหาความยากจนดังกล่าว นั้น จะกระจายตัวไปทั่วทั้งชุมชน เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญมากสำหรับประเทศที่กำลัง พัฒนา เพราะถ้าระบบเศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงแข็งแรงก็จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจใน ภาพรวมของประเทศมีความมั่นคงแข็งแรงตามไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการค้าชายแดนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัด หนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร
3. เพื่อศึกษาบทบาทของการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัด หนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของการค้าชายแดน ได้แก่ รูปแบบ การค้าชายแดน พ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์หรือสินค้า ผู้รับบริการหรือลูกค้า และ ศึกษาถึงผลกระทบของการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ด้านอาชีพและการ จ้างงาน ด้านรายได้ ด้านรายได้รวมของจังหวัด ด้านวิถีชีวิตและสังคม และศึกษาบทบาทการค้า ชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมอาชีพและการจ้างงาน การเพิ่มขึ้นของ รายได้ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการลดภาวการณ์ย้ายถิ่นฐานของแรงงาน
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับชายแดนไทย-ลาว ที่มีสะพานข้ามแม่น้ำโขงและมีศูนย์กลางทางการค้า ประกอบด้วยจังหวัดหนองคาย จังหวัด นครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งแต่ละจังหวัดเลือกจากพื้นที่ที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการค้าชายแดน เช่น แหล่งศูนย์กลางทางการค้า (แหล่งผลิตสินค้า แหล่งจำหน่ายสินค้าและแหล่งการขนส่งสินค้า)

พื้นที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ด้านตรวจคนเข้าเมือง ด้านศุลกากร จุดผ่านแดนถาวรและจุดผ่อนปรนการค้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาบทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษา (Case Study) คือ ศึกษาบทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการการค้าชายแดน พื้นที่ในการศึกษาเลือกจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับชายแดนไทย-ลาว ประกอบด้วย จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร แต่ละจังหวัดเลือกจากพื้นที่ที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการค้า เช่น แหล่งศูนย์กลางทางการค้า (แหล่งผลิตสินค้า แหล่งจำหน่ายสินค้าและแหล่งการขนส่งสินค้า) พื้นที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ด้านตรวจคนเข้าเมือง ด้านศุลกากร จุดผ่อนปรนถาวรและจุดผ่อนปรนการค้า โดยจังหวัดหนองคาย เลือกพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอรัตนวาปี อำเภอโพนพิสัย อำเภอศรีเชียงใหม่และอำเภอสังคม จังหวัดนครพนมเลือกพื้นที่อำเภอเมืองนครพนม อำเภอบ้านแพง อำเภอท่าอุเทนและอำเภอธาตุพนม และจังหวัดมุกดาหาร เลือกพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารภาครัฐ กลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ซื้อหรือลูกค้า และกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 84 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 กลุ่มผู้บริหารภาครัฐ เป็นกลุ่มที่มีความรู้ มีความใกล้ชิดและเกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากมีภาระหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการค้าชายแดนและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งผู้ศึกษาเลือกมา 5 หน่วยงาน ประกอบด้วย ศุลกากรจังหวัด พณิชยจังหวัด หอการค้าจังหวัด พัฒนาชุมชนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 15 คน

2.2 กลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ เป็นผู้ประกอบอาชีพค้า-ขาย ในพื้นที่เป้าหมาย เลือกมา 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า ค้าขายแบบหาบเร่ กลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า ที่ค้าขายแบบตั้งร้านขาย และกลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า ที่ดำเนินธุรกิจนำเข้า-ส่งออกกระหว่างประเทศ จำนวน 30 คน

2.3 กลุ่มผู้ซื้อหรือลูกค้า เป็นผู้ซื้อหรือลูกค้าที่ดำเนินการซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณพื้นที่เป้าหมาย เลือกมา 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มลูกค้าในพื้นที่ กลุ่มลูกค้าต่างพื้นที่ กลุ่มลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน

2.4 กลุ่มผู้นำชุมชน เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน เลือกลงมา 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้นำการผลิตสินค้า ผู้นำการขนส่งสินค้า และผู้นำการจำหน่ายสินค้า จำนวน 9 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมดูพื้นที่ สภาพแวดล้อม หรือบริบทต่างๆ ในพื้นที่เป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ และแบบสัมภาษณ์ โดยการสร้างแนวคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 ผู้บริหารภาครัฐ ชุดที่ 2 พ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ ชุดที่ 3 ผู้ซื้อหรือลูกค้า และชุดที่ 4 ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง ทดสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการนำเอาแบบสัมภาษณ์ทดลองเก็บข้อมูลในพื้นที่จริงชุดละ 5 ฉบับ นำมาวิเคราะห์ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประกอบกับบทสัมภาษณ์ และลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non Participant Observation) ซึ่งเป็นการสังเกตโดยกลุ่มเป้าหมายผู้สังเกตไม่รู้ตัว การแสดงพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตเป็นไปอย่างธรรมชาติทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง เช่น สภาพปัจจุบันของการค้าชายแดน วิถีชีวิตของชุมชนกลุ่มเป้าหมาย และนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบก่อนนำไปวิเคราะห์สรุปการศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ ซึ่งเป็นวิธีการที่ได้รับการยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยการนำเอาข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมมารวบรวมจัดให้เป็นระบบพิจารณาแยกแยะตามหัวข้อและกลุ่มหัวข้อตามประเด็นคำถามเพื่อตอบโจทย์ของวัตถุประสงค์นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์และสรุปผลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เมื่อได้ข้อมูลเชิงการวิเคราะห์แล้ว นำข้อมูลมาสังเคราะห์ในลักษณะพรรณนาความ โดยจำแนกให้เห็นถึง สภาพปัจจุบันของการค้าชายแดน ผลกระทบของการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงบทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย สรุปจากเหตุการณ์ที่พบเห็นและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำมาสร้างข้อสรุปผลการศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ และประมวลสรุปข้อมูลในเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการค้าชายแดนไทย-ลาว ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนม และจังหวัดมุกดาหาร พบว่า การค้าชายแดนไทย-ลาว มีลักษณะรูปแบบการค้าทั่วไปทั้งการค้าขนาดเล็ก เช่น การค้าแบบหาบเร่แผงลอย การค้าขนาดกลาง เช่น ร้านค้าทั่วไป ร้านโชห่วย และการค้า

ขนาดใหญ่ เช่นห้างสรรพสินค้าและการดำเนินธุรกิจนำเข้า-ส่งออกสินค้าระหว่างประเทศ ของพ่อค้า-แม่ค้า และผู้ประกอบการที่อยู่ใกล้บริเวณชายแดน ซึ่งนิยมชำระค่าสินค้าหรือบริการด้วยเงินสดสกุลเงินบาท และผ่านสินเชื่อหรือเครดิตของสถาบันทางการเงินต่างๆ ตามสัญญาข้อตกลงพ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ขายและจำหน่ายสินค้าบริเวณใกล้ชายแดน ตามแหล่งศูนย์กลางทางการค้า (แหล่งผลิตสินค้า แหล่งจำหน่ายสินค้าและแหล่งการขนส่งสินค้า) พื้นที่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว ด้านตรวจคนเข้าเมือง จุดผ่านแดนถาวร และจุดผ่อนปรนทางการค้า เป็นคนในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่อาศัยอยู่บริเวณตามแนวชายแดน หรืออำเภออื่นๆ ของจังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร และอาชีพหลักของครอบครัวพ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร เกษตรกรรม รองลงมาคืออาชีพค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว รับราชการ ตามลำดับ พ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการ มีประสบการณ์ในการค้าขายมาแล้วโดยเฉลี่ย 9 ปี สาเหตุที่เลือกประกอบอาชีพค้าขาย ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ข้อมูลว่า กิจกรรมการค้าขายบริเวณชายแดนไทย-ลาว ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงาน ประชากรในเขตพื้นที่หนาแน่นและเศรษฐกิจกำลังขยายตัวเหมาะสำหรับการค้าขาย ส่งผลให้รายได้ของอาชีพพ่อค้า-แม่ค้า จึงเป็นอาชีพที่มีกำไรและเป็นทางเลือกหนึ่งในการเลือกประกอบอาชีพค้าขาย ผลิตภัณฑ์หรือสินค้านำมาขายหรือจำหน่ายบริเวณชายแดนไทย-ลาว ส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภค บริโภค เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า พืชผัก ผลไม้ ของป่า อาหารทั่วไป เครื่องดื่ม และสินค้า OTOP ของชุมชน เช่น ไม้กวาดผลิตจากไม้ไผ่ กล่องข้าวผลิตจากไม้ไผ่ เครื่องนุ่งห่ม ผ้าฝ้าย ของที่ระลึกและสินค้าเบ็ดเตล็ด นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มผู้บริหารภาครัฐในพื้นที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้านำเข้า-ส่งออกต่างประเทศ โดยมีสินค้าส่งออกระหว่างประเทศ ประกอบด้วย น้ำมันดีเซล รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เหล็กและเหล็กกล้า น้ำมันเบนซิน ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า ไข่ น้ำมันสำเร็จรูป เครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้างและส่วนประกอบ ยานพาหนะอื่นๆ และส่วนประกอบ และสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ประกอบด้วย ทองแดงและผลิตภัณฑ์ เครื่องส่งสัญญาณและอุปกรณ์ ผักและอุปกรณ์ปรุงแต่งจากผัก ไม้แปรรูป ผลไม้และของปรุงแต่งจากผลไม้สดและสายเคเบิลที่หุ้มฉนวน ผลิตภัณฑ์ไม้อื่นๆ พืชและผลิตภัณฑ์พืชอื่นๆ ผลิตภัณฑ์พลาสติกและปุ๋ย ผู้ซื้อหรือลูกค้าที่เดินทางมาซื้อสินค้าบริเวณตลาดชายแดนไทย-ลาว มีทั้งคนต่างประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ลาว เวียดนาม ญี่ปุ่น เกาหลี ที่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือใช้เป็นเส้นทางผ่านไปยังประเทศลาว ได้ซื้อสินค้าทั่วไป และคนในภูมิภาคอื่นหรือคนจังหวัดอื่นของประเทศไทย เช่น มาจากกรุงเทพมหานคร มาจากจังหวัดขอนแก่น ที่เดินทางมาท่องเที่ยวหรือเยี่ยมเพื่อน เยี่ยมญาติ ได้ซื้อสินค้าบริเวณตลาดชายแดน เพื่อใช้เองในชีวิตประจำวันและของที่ระลึก ของฝาก ในพื้นที่บริเวณตลาดชายแดน และคนในชุมชนเองที่เดินทางมาซื้อของกินของใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ผลกระทบของการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร

จากการวิเคราะห์ผลกระทบของการค้าชายแดนที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร พบว่า มีผลกระทบที่เกิดขึ้นที่เห็นได้อย่างชัดเจน มีอยู่ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.1 ผลกระทบด้านอาชีพและการจ้างงาน

ผลกระทบด้านอาชีพและการจ้างงาน พบว่า การค้าชายแดนเป็นกิจกรรมการค้า-ขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนไทย-ลาว ซึ่งเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันส่งผลกระทบต่อด้านบวกทำให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้าบริเวณตลาดการค้าชายแดนก่อให้เกิดอาชีพและการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น เช่น อาชีพแรงงานในร้านอาหาร อาชีพขับรถสองแถว อาชีพขับเรือรับจ้าง อาชีพขนส่งสินค้าในตลาดหรือขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ อาชีพพนักงานโรงแรม ห้างร้าน บริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพพ่อค้า-แม่ค้าหาบเร่แผงลอย จำหน่ายอาหารทั่วไป และอาชีพพ่อค้า-แม่ค้าตั้งร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ของที่ระลึกและสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป อย่างไรก็ตามจากผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้นมีบางอาชีพที่ลดลง เช่น การประกอบอาชีพทางการเกษตรลดลง เนื่องจากพื้นที่ทางการเกษตรลดลง คนในชุมชนได้ขายกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่ชาวยุโรป เพื่อประกอบธุรกิจด้านการโรงแรม ห้างสรรพสินค้า บริษัทหรือสถานที่พักสินค้าก่อนส่งออกและหลังนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศ

2.2 ผลกระทบด้านรายได้

ผลกระทบด้านรายได้ พบว่า การค้าชายแดนส่งผลดีต่อคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีรายได้ เนื่องจากการค้าชายแดนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า เคลื่อนย้ายแรงงาน ช่วยให้เกิดอาชีพและการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพให้เลือกทำจำนวนมากและผลที่ตามมาคือคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เฉลี่ย 10,000 - 40,000 บาท ต่อเดือน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 84 ราย) ทำให้คนในชุมชนมีรายได้พออยู่พอกิน ดูแลครอบครัว และสามารถส่งลูกเรียนในระดับที่สูงขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงภาระหนี้ พบว่า ประชาชนของประเทศยังเสียดินนโยบายประชานิยมของรัฐ กล่าวคือ มีกองทุนต่างๆ มากมายที่เอื้อต่อการให้กู้ยืมทั้งสถาบันทางการเงินของรัฐ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองประจำหมู่บ้าน สหกรณ์หมู่บ้าน และกองทุนอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีสถาบันทางการเงินของรัฐวิสาหกิจและเอกชน เช่น ธนาคาร สมาคมองค์กรอื่นๆ ดังนั้น จึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ประชาชนทุกคนในชุมชนชายแดนและชุมชนอื่นๆ ของประเทศไทยจะไม่มีหนี้สินและความยากจน แต่ก็สามารถดำรงชีพแบบพอเพียงได้ จีบจ่ายใช้สอยตามที่ทำได้

2.3 ผลกระทบด้านรายได้รวมของจังหวัด

ผลกระทบด้านรายได้รวมของจังหวัด พบว่า จากศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ของจังหวัดชายแดนไทย-ลาว ทั้งจังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งด้านการค้า การลงทุนและการขนส่งคมนาคม ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้า การเคลื่อนย้ายแรงงาน การค้าชายแดนและธุรกิจระหว่างประเทศบริเวณตลาดการค้าชายแดน ก่อให้เกิดอาชีพและการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีรายได้เฉลี่ย 10,000 - 40,000 บาท ต่อเดือน (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 84 ราย) ส่งผลทำให้จังหวัดและประเทศมีรายได้รวมเพิ่มขึ้นตามไปด้วย อย่างไรก็ตามผู้ให้ข้อมูลต่างก็พยายามให้ข้อมูลในส่วนที่ตนเองสัมผัสและรับรู้ด้วยตนเองจริงๆ ยกเว้นเรื่องของตัวเลขสุทธิของรายได้รวมจังหวัด และให้ข้อเสนอแนะให้ผู้ศึกษาไปค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเจ้าของเรื่องเพื่อจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนมากที่สุด ส่วนใหญ่จึงปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลในประเด็นดังกล่าว ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลในภาพรวมดังข้อมูลข้างต้น

2.4 ผลกระทบด้านสังคม

ผลกระทบด้านสังคม พบว่า การค้าชายแดนส่งผลให้ประชากรในพื้นที่ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งจากคนในพื้นที่และแรงงานจากนอกพื้นที่ มีการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและสังคมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างเห็นได้ชัด เช่น การเลือกประกอบอาชีพค้าขายทั้งในและต่างประเทศ หรือรับจ้างทั่วไปเพิ่มมากขึ้น และการประกอบอาชีพทางด้านการเกษตรลดลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมและการครอบครองพื้นที่หรือที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงทำให้พื้นที่ทางการเกษตรลดลง คนในชุมชนได้ขายกรรมสิทธิ์ที่ดินให้แก่นายทุนโดยเฉพาะที่ดินริมฝั่งแม่น้ำโขงหรือบริเวณชายแดนไทย-ลาว แต่กลับไปเช่าที่ดินทำนาหรือทำการเกษตร มีการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนไทยกับคนลาว มีค่านิยมในการอุปโภคบริโภค สิ่งฟุ่มเฟือยมากยิ่งขึ้น มีการจับจ่ายใช้สอยในสิ่งที่ไม่จำเป็น เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า วัสดุอุปกรณ์การสื่อสาร เครื่องประดับ เป็นต้น ระบบการขนส่งคมนาคมดีขึ้นสามารถนำเข้าและขนส่งสินค้าระหว่างประเทศได้อย่างรวดเร็วและหลากหลายทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ชุมชนแออัด รอคิด เกิดมลพิษ และปัญหาอาชญากรรมตามมา มีการใช้แรงงานเด็กและแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย การแพร่กระจายยาเสพติดบริเวณตามแนวชายแดนไทย-ลาว รวมทั้งเกิดการติดสินบนให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. บทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร สรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 3 จังหวัด พบว่า การค้าชายแดนไทย-ลาว มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ดังต่อไปนี้

3.1 บทบาทด้านการส่งเสริมอาชีพและการจ้างงาน

บทบาทด้านการส่งเสริมอาชีพและการจ้างงาน พบว่า การค้าชายแดนส่งเสริมให้คนในชุมชนบริเวณตามแนวชายแดนมีอาชีพและการจ้างงานให้เลือกทำได้หลากหลาย ทั้งอาชีพเสริม หรือทำเป็นอาชีพหลักของครอบครัว เช่น อาชีพแรงงานในร้านอาหารต่างๆ อาชีพขับรถรับจ้าง อาชีพขับรถรับจ้าง อาชีพขนส่งสินค้าในตลาดหรือขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ อาชีพพนักงานโรงแรม ห้างร้าน บริษัท โดยเฉพาะอาชีพพ่อค้า-แม่ค้าหาบเร่แผงลอย จำหน่ายสินค้าหรืออาหารทั่วไป และอาชีพพ่อค้า-แม่ค้าที่ประกอบกิจการแบบตั้งร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม ร้านขายเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า ของที่ระลึกและสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป และลดอัตราการว่างงานของคนในชุมชน

3.2 บทบาทด้านการเพิ่มรายได้

บทบาทด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญทำให้คนในชุมชนทำมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ลดภาระหนี้สินจนสามารถเก็บเงินออมไว้ใช้จ่ายในอนาคตได้ นอกจากนี้ยังสามารถดูครอบครัวและส่งลูกเรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น เนื่องจากการค้าชายแดนเป็นกิจกรรมการซื้อขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณตลาดชายแดนไทย-ลาว ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ส่งผลทำให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า การเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งจากแรงในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่ ช่วยให้เกิดอาชีพและการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีอาชีพให้เลือกทำจำนวนมากและผลที่ตามมาคือ คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เฉลี่ยครอบครัวละ 10,000 – 40,000 บาท ต่อเดือน

3.3 บทบาทด้านการลดภาวการณ์ย้ายถิ่นฐาน

บทบาทด้านการลดภาวการณ์ย้ายถิ่นฐานของแรงงาน พบว่า การค้าชายแดนส่งผลทำให้คนในชุมชนบริเวณตามแนวชายแดนไทย-ลาว มีอาชีพและงานให้เลือกทำได้หลากหลายและช่วยลดอัตราการว่างงานของคนในชุมชน หรือคนในชุมชนละทิ้งอาชีพที่เคยไปค้าแรงงานในต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ เช่น งานโรงงาน งานกรรมกร งานรับจ้างทั่วไป งานขับรถแท็กซี่ งานร้านอาหาร พนักงานโรงแรม บริษัท ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น เลือกเดินทางกลับมาภูมิลำเนาเพื่อประกอบอาชีพในชุมชนบริเวณตามแนวชายแดนไทย-ลาว ทำให้ลดภาวการณ์ย้ายถิ่นฐานของแรงงาน เพราะแรงงานดังกล่าวกลับมาประกอบอาชีพที่ชุมชนบริเวณตามแนวชายแดน นอกจากนี้ยังสามารถกลับมาทำงานที่บ้านเกิดและดูแลพ่อแม่และครอบครัว รวมถึงเครือญาติอีกด้วย

3.4 บทบาทด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

บทบาทด้านการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พบว่า การค้าชายแดนไทย-ลาว มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จาก มีการติดต่อทางด้านการค้า-ขาย และแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศโดยการนำเข้าและส่งออกสินค้าระหว่างประเทศ การลงทุนทางการค้า การขนส่งและคมนาคมบริเวณชายแดนไทย-ลาว เกิดการสร้างเครือข่ายโดยการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนไทยและคนลาว การเที่ยวงานบุญประเพณีต่างๆ ร่วมกันและการจัดงานประเพณีร่วมกัน เช่น งานบุญบั้งไฟพญานาค งานไหลเรือไฟ และงานบุญพระราชูปถัมภ์

อภิปรายผล

จากการศึกษา บทบาทการค้าชายแดนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษา จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ข้อสรุปที่เป็นประเด็นสำคัญที่สมควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจุบันการค้าชายแดนไทย-ลาว ไม่สามารถเข้าสู่ระบบธุรกิจแบบครบวงจรได้ ก่อให้เกิดปัญหาการค้าชายไปมาไม่เป็นระบบ การบริหารจัดการพื้นที่ทางการค้าค่อนข้างยาก และสินค้าที่นำมาขายบริเวณชายแดนส่วนใหญ่เป็นสินค้านำมาจากภูมิภาคอื่นของประเทศไทย อาทิ กรุงเทพฯ และปริมณฑล หรือสินค้านำมาจากต่างประเทศ อาทิ ประเทศจีน ประเทศเวียดนาม ประเทศญี่ปุ่นและประเทศออสเตรเลีย ซึ่งจะเห็นได้ว่ารายได้จากการขายหรือจำหน่ายสินค้าชุมชน มีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับมูลค่าของสินค้านำมาจากภายนอกชุมชน และสินค้านำมาจากต่างประเทศ เนื่องจากจังหวัดชายแดน 3 จังหวัด เป็นเพียงเส้นทางผ่าน หรือเส้นทางการกระจายสินค้า ที่เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของจังหวัดหนองคาย จังหวัดมุกดาหารและจังหวัดนครพนม ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North Southern Economic Corridor: NSEC) และแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ของกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region: GMS) โดยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 1 หนองคาย-นครหลวงเวียงจันทน์ และตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบ GMS และ ACMECS ระหว่างไทย ลาว พม่าและเวียดนาม ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 จังหวัดมุกดาหาร และผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 3 จังหวัดนครพนม ส่งผลทำให้รายได้จากการนำเข้านำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ มีจำนวนมากกว่าสินค้าภายในประเทศ และสินค้าภายในชุมชน อย่างเห็นได้ชัด (เรวดี แก้วมณี, 2555)

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงรายได้ของประเทศไทยจะเห็นได้ว่ารายได้ส่วนหนึ่งมาจากการค้าชายแดนที่ทำให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัว ดังนั้น รัฐบาลควรพัฒนาการค้าชายแดนโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของจังหวัดชายแดนทั้งด้านอุตสาหกรรมระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางการขนส่งคมนาคมที่เอื้อต่อการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและทำให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศขยายตัว และส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนให้เป็นการบูรณาการ ทั้งกลุ่มผลิต กลุ่มแปรรูปและกลุ่มจำหน่าย จนสามารถพัฒนาไปสู่ชุมชนแห่งการค้าชายแดน นำสินค้าเข้าสู่ระบบการค้าระหว่างประเทศโดยนำเอาทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้าให้มีรูปแบบ คุณภาพ จุดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

2. ผลกระทบของการค้าชายแดนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร จากผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมการค้าชายแดนส่งผลกระทบด้านบวกให้กับเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากประเทศไทยมีศักยภาพในการพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งเป็นฐานการค้า การลงทุน อุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมถึงศักยภาพของจังหวัดชายแดนทั้งจังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดมุกดาหาร ด้านอุตสาหกรรมระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางการขนส่งคมนาคมผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ที่เอื้อต่อกิจกรรมการค้าชายบริเวณชายแดน และที่สำคัญทั้ง 3 จังหวัด เป็นประตูการค้าเพื่อนำเข้า-ส่งออกสินค้าไปสู่ประเทศจีน ประเทศเวียดนาม ประเทศญี่ปุ่น และประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น นอกจากนี้มีระบบการขนส่งทั้งทางบกและทางน้ำ เพื่อการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวเพื่อให้ความสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ประชากรในพื้นที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นจากการเคลื่อนย้ายแรงงานทั้งจากคนในพื้นที่และแรงงานนอกพื้นที่ มีการเคลื่อนย้ายสินค้าทำให้เกิดอาชีพและการจ้างงานในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนมีงานและอาชีพให้เลือกทำจำนวนมาก มีรายได้พออยู่พอกินสามารถดูแลครอบครัวและลดภาระหนี้สิน มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมโดยการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างคนไทยกับคนลาว มีค่านิยมในการอุปโภค-บริโภค สิ่งฟุ่มเฟือยมากยิ่งขึ้น มีการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น มีระบบการขนส่งคมนาคมดีขึ้นสามารถนำเข้าและขนส่งสินค้านานาชาติได้รวดเร็วและหลากหลาย ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในภาพรวมการค้าชายแดนส่งผลกระทบในด้านบวกให้กับเศรษฐกิจชุมชนบริเวณชายแดนทั้ง 3 จังหวัด

สอดคล้องกับ เดิมธรรม สิทธิเลิศ (2558) ได้ไว้กล่าวว่า รัฐบาลได้ให้ความสำคัญการค้าชายแดนโดยการกำหนดนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ (FDI) เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ พัฒนาคุณภาพชีวิต และกระจายความ

เจริญสู่ชุมชนท้องถิ่นบริเวณชายแดน สนับสนุนจัดระเบียบการค้าบริเวณชายแดน โดยเฉพาะ จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดนครพนมและจังหวัดหนองคายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพและความพร้อมในแง่ความได้เปรียบด้านตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์และเป็นเส้นทางผ่านที่นำเข้า-ส่งออกสินค้าไปยังประเทศต่างๆ ในภูมิภาค เช่น ประเทศจีน ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม ประเทศญี่ปุ่นและประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น และความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานระบบโลจิสติกส์ มีระบบการขนส่งและการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศที่สะดวกและรวดเร็วและเป็นพื้นที่ที่ไม่มีภัยพิบัติรุนแรง

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนของรัฐบาลเพื่อดำเนินนโยบายจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ที่แยกดำเนินการออกเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วยระยะที่ 1 ครอบคลุม 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตราด จังหวัดตาก จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสงขลา และระยะที่ 2 ครอบคลุม 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเชียงราย จังหวัดหนองคาย จังหวัดนครพนมและจังหวัดนราธิวาส รัฐบาลควรพิจารณาและทบทวนศึกษาให้รอบด้านทั้งจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค แน่ใจว่าการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อสนับสนุนการค้าชายแดนนั้นประเทศไทยได้รับผลประโยชน์ เพราะรายได้ส่วนหนึ่งของประเทศมาจากการค้าชายแดนที่ทำให้รายได้ประเทศไทยในภาพรวมขยายตัว แต่สภาพความเป็นจริงประเทศไทยได้รับผลประโยชน์น้อยมาก คือน้อยกว่าที่ประเทศจะได้รับ การสนับสนุนครั้งนี้เสมือนเป็นการเปิดตลาดให้กว้างทำให้การนำเข้า-ส่งออกสินค้า การกระจายสินค้าสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งอาจเป็นเพียงการเปิดตลาดให้กับประเทศจีน ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม ประเทศญี่ปุ่นและประเทศออสเตรเลีย ขนส่งและกระจายสินค้าผ่านประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ ในภูมิภาค ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าการสนับสนุนครั้งนี้เป็นเพียงเพราะการเปิดตลาดให้กว้างทำให้ประเทศอื่นๆ ได้รับผลประโยชน์ แต่ประเทศไทยยังพอมิมีรายได้ของประเทศส่วนหนึ่งมาจากการค้าชายแดน ซึ่งรัฐบาลควรดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนต่อไปแต่การส่งเสริมและสนับสนุนนั้นควรพิจารณาเศรษฐกิจชุมชนเป็นเป้าหมายหลัก โดยเน้นการสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน สร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ สนับสนุนสินค้าของชุมชนให้สามารถส่งไปขายยังต่างประเทศ ควรสนับสนุนหรือหาวิธีให้ประเทศไทยใช้ของสิ่งของหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชน

3. การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพและต่อยอดให้ดีขึ้น ควรพัฒนาศักยภาพจังหวัดชายแดนที่เอื้อต่อการค้าชายแดนบริเวณชายแดน ควบคู่กับการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน ส่งเสริมการจัดงานวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ให้มีขนาดใหญ่ขึ้น เช่น งานบุญบั้งไฟพญานาค เทศกาลงานไหลเรือไฟ งานนมัสการพระธาตุพนม โดยผูกการท่องเที่ยวเข้ากับการค้าชายแดนเพื่อสร้างรายได้ในเชิงการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามควรพิจารณาถึง

ปัญหาต่างๆ ที่อาจตาม เนื่องจากบริเวณชายแดนเป็นเส้นทางผ่านไปยังประเทศต่างๆ มีคนเดินทางผ่านเข้าออกจำนวนมากต่อวัน ทั้งคนต่างถิ่น คนต่างชาติ ซึ่งอาจมีปัญหาต่างๆ ตาม เช่น ปัญหา ด้านความมั่นคง ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การลักลอบขนส่งสินค้าที่ผิดกฎหมาย การใช้แรงงานต่างด้าว แรงงานเด็กที่ผิดกฎหมาย ดังนั้น รัฐบาลควรดำเนินหาแนวทางป้องกันหรือแก้ไข ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อเนื่องและรุนแรงมากขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ปัจจุบันการค้าชายแดนยังไม่สามารถเข้าสู่ระบบธุรกิจแบบครบวงจร ปัญหาที่ตามทำให้เกิดการค้าขายไปขายมาไม่เป็นระบบทำให้การบริหารจัดการพื้นที่การค้าค่อนข้างยากซึ่งเมื่อพิจารณาถึงรายได้ของภาครัฐจะเห็นได้ว่ารายได้ของภาครัฐส่วนหนึ่งมาจากการค้าชายแดน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนควรดำเนินการส่งเสริมการค้าชายแดนโดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของจังหวัดชายแดนด้านอุตสาหกรรมระบบโลจิสติกส์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคมที่เอื้อต่อการค้าชายแดนที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจในภาพรวมขยายตัว

1.2 เนื่องจากสินค้าที่นำมาค้าขายบริเวณตามแนวชายแดนส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่นำมาจากภูมิภาคอื่นของประเทศไทย หรือสินค้าที่นำมาจากต่างประเทศ อาทิ ประเทศจีน ลาว และ เวียดนาม ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าสินค้าที่คนในชุมชนหรือท้องถิ่นในพื้นที่บริเวณชายแดนผลิตขึ้นเองโดยใช้ศักยภาพของคนในครอบครัว ไม่สามารถส่งออก เข้าสู่ระบบตลาดการค้าระหว่างประเทศได้ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนให้เป็นกระบวนการ เช่น กลุ่มผลิตสินค้า กลุ่มแปรรูปสินค้าและกลุ่มจำหน่ายสินค้า จนสามารถพัฒนาเป็นชุมชนการค้าขายได้ และนำสินค้าเข้าสู่ระบบการค้าระหว่างประเทศโดยนำเอาทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้าให้มีรูปแบบ คุณภาพ จุดเด่น เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรดำเนินการสำรวจความต้องการของประเทศเพื่อนบ้านว่ามีความต้องการอุปโภคบริโภคสินค้าประเภทใด ชุมชนจะได้ผลิตสินค้าตามความต้องการของประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสรุปและรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาเพิ่มเติม การอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ให้แก่พ่อค้า-แม่ค้า หรือผู้ประกอบการเพื่อทำการค้าขายบริเวณชายแดนให้เป็นระบบ จนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในอาชีพของตนเองมากยิ่งขึ้น

1.4 จากการศึกษาจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า บริเวณชายแดนไทย-ลาว มีวัฒนธรรมและประเพณีร่วมกันจำนวนมาก เช่น งานบุญบั้งไฟพญานาค เทศกาลงานไหลเรือไฟ นมัสการพระธาตุพนม เป็นต้น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนงานดังกล่าวให้มีขนาดใหญ่ขึ้น โดยการผูกการท่องเที่ยวเข้ากับการค้าชายแดนเพื่อสร้างรายได้ในเชิงการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาทบทวนนโยบายส่งเสริมการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2.2 ทำการศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2.3 ศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

บรรณานุกรม

กรมการค้าต่างประเทศ. (2550). *นियามการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดน*. กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ.

กระทรวงพาณิชย์. (2545). *การค้าระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.

กล้า ทองขาว. (2551). *ก้าวแรกของปฏิบัติการตามนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า*.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 2(3).

ด่านศุลกากรอรัญประเทศ. (2558). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการค้าชายแดน*. ค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์

2558, จาก <http://www.arancustoms.org/index.php?lay=show&ac=article&Id=570872>

เดิมธรรม สิทธิเลิศ. (2558). *เขตเศรษฐกิจพิเศษไทย 5 จังหวัด 6 พื้นที่ เพื่อรองรับ AEC*. ส่วน

อาเซียนสำนักการประชาสัมพันธ์ต่างประเทศ กรมประชาสัมพันธ์. ค้นเมื่อวันที่ 16

มิถุนายน 2560, จาก http://www.asean thai.net/ewt_news.php?nid=4393&filename=index

ธนาคารไทยพาณิชย์. (2556). *การค้าชายแดนลาว-อีสานเหนือ: โอกาสที่ต้องคว้าก่อน AEC*.

ธนาคารไทยพาณิชย์.

ธนศ ศรีวิชัยคำพันธ์. (2556). *เอกสารคำสอนรายวิชาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*. จังหวัดเชียงใหม่:

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประทีป วีรพัฒนนิรันดร์. (2541). *เศรษฐกิจชุมชน: ความหมาย ฐานคิด แนวทางปฏิบัติ*. มูลนิธิพลัง

นิเวศและชุมชน.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2555). *แนวคิดเศรษฐศาสตร์ทางเลือก: แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน*.

ค้นเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2558, จาก [http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/](http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Alternative/01-01-01.html)

Alternative/01-01-01.html

มงคล ด้านธานินทร์. (2541). **เศรษฐกิจเชิงระบบ: หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

เรวดี แก้วมณี. (2555). 3 จังหวัดแดนอีสาน..ฐานการผลิตใหม่ที่น่าจับตามอง. สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. ค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2558, จาก

http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/article/northeast_three_provinces.pdf

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

สุจิตตรา ฤทธิ์สกุลชัย. (2557). **การค้าชายแดนระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว-ไทย ค.ศ. 2007-2013. มหาสารคาม: โรงพิมพ์อภิชาติการพิมพ์.**

สำนักความร่วมมือการค้าและการลงทุน กรมการค้าต่างประเทศ. (2557). **ภาวะการค้าไทยกับ**

สปป.ลาว ปี 2557 (มกราคม-มิถุนายน). กรุงเทพฯ: กรมการค้าต่างประเทศ.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. (2541). **เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: แนวคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

โสภณ สุภาพงษ์. (2541). **เศรษฐกิจพอเพียง ทางรอดของสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.